

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ NA ŠKOLE PRO ŠKOLNÍ ROK 2010 - 2015

I. PRÁVNÍ VÝCHODISKA:

- Metodický pokyn MŠMT k řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č. j. 22 294/2013-1
- Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, Č. j. 20 006/2007-51
- pravidla chování viz školní řád

II. CÍL

Cílem je předcházet výskytu šikanování u žáků školy (případně snížit výskyt šikany), zajistit dostatek informací o tomto jevu, zvyšovat odolnost vůči tomuto jevu, poradenství a včasnou intervenci v případě výskytu šikany ve škole.

Personální zajištění: školní metodik rizikového chování, školní psycholog

III. PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, SMS zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezdědká v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Dochází-li k šikanování dětí v průběhu vyučování, pak z právního hlediska nese plnou odpovědnost za vzniklou škodu školské zařízení. Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu.

Proto je zapotřebí věnovat zvýšenou pozornost prvkům hrubého chování mezi spolužáky, které by v pozdějším věku mohly mít již nepřímé a přímé znaky šikanování. Všichni pracovníci musí sledovat znaky šikanování.

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízrůsobovací konflikty nejsou vzácností.

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislivým, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

IV. PREVENCE ŠIKANY

1. Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:
 - podporují solidaritu a toleranci
 - podporují vědomí sounáležitosti
 - posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
 - uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt.
2. Je potřeba zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků, jak v oblasti problematiky šikanování, tak v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v práci s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem žáků.
3. V souladu s pracovním řádem je zajištěn dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Především v rizikových prostorách, kde by mohlo docházet k šikanování (sociální zařízení, zavřené dveře tříd během přestávek, šatny v tělocvičně).
4. Škola nabízí žákům množství volnočasových aktivit v rámci nepovinných předmětů, kroužků, soutěží, divadelních představení, koncertů, na 1. stupni rovněž v rámci školní družiny.

5. Žáci jsou o šikaně pravidelně informováni prostřednictvím třídnických hodin, některých výukových předmětů (výchova ke zdraví, výchova k občanství, tělesná výchova), besed a přednášek. Na viditelném místě je umístěn informační leták pro žáky, kde mají možnost kdykoliv získat základní informace o šikaně, včetně telefonního kontaktu na Linku bezpečí.
6. Na začátku školního roku jsou žáci i rodiče prokazatelně seznámeni s krizovým plánem řešení šikany, který je součástí tohoto *Programu proti šikanování*.
7. Školní knihovna je průběžně doplňována o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.
8. Žáci mají možnost v případě potřeby využít schránky důvěry.

V. KRIZOVÝ PLÁN ŘEŠENÍ ŠIKANY

a) Postupy pro počáteční stadia šikanování

- 1) Odhadněte závažnost onemocnění skupiny.
- 2) Zjistěte informace od oběti i spolužáků.
- 3) Najděte vhodné svědky.
- 4) Proveďte individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.
- 5) Chraňte oběti šikany.
- 6) Proveďte rozhovor s agresory, případně konfrontaci mezi nimi.
- 7) Svolejte výchovnou komisi.
- 8) Spolupracujte s rodiči obětí i agresorů.
- 9) Rozeberte situaci se třídou, dále sledujte a pracujte se vztahy.

b) Řešení případů pokročilé a nestandardní šikany

1) Okamžitá ochrana oběti

Umístění žáka do ochranného prostředí s dohledem dospělé osoby. Kontaktování rodičů, aby dítě vyzvedli a domluvili se na dalším postupu.

2) Stanovení strategie

Situaci řeší intervenční tým. Optimální složení: ředitel, třídní učitel (TU), školní metodik rizikového chování (ŠMRCH), výchovný poradce (VP), popř. externí odborník.

3) Rozhovor se žáky v pořadí: oběť, svědci, agresori

Výpovědi jsou zaznamenány dostatečně přesně. Dle situace je možno oddělit agresory od kolektivu, aby nemohli ovlivnit svědky. Je třeba zjistit:

Kdo je oběť?

Kdo je agresor?

Kdy a kde k šikaně dochází?

Jakou formou?
Jak dlouho a jak často trvá?
Proč ubližovali?
Jaký trest (opatření) navrhuješ?
Proč?
Jak lze násilí v budoucnu zabránit?
Přímá konfrontace oběti s agresorem je nepřijatelná!

4) Oznámení

Vedení školy informuje vždy OSPOD a příslušnou PPP, případně Policii ČR či další orgány.

5) Informace učitelскому sboru a jeho účast

Ředitel svolá mimořádnou schůzi, seznámí učitele s okolnostmi vzniku a vyšetřování případu. Za intervenční tým přednese návrh na výchovná opatření a na způsob práce s klimatem třídy. O výchovném opatření nechá hlasovat a vyhotovit zápis s domluveným postupem (např. monitoring chování, zvýšený dozor, formy postihu při dalším porušení kázně, programy na zlepšování sociálních vztahů ve skupině, apod.).

6) Individuální schůzky s rodiči aktérů případu (agresorů, oběti)

Je dobré jednat s rodiči agresorů a oběti odděleně, rodiče agresorů zvat po jednom páru. Jednání je přítomen ředitel, VP, ŠMRCH, TU, případně další osoby. Je žádoucí přítomnost obou rodičů projednávaných dětí. Jsou seznámeni s případem a opatřeními, která škola přijme. Obě strany podepíší zápis z jednání. Rodičům lze doporučit, aby děti nechali vyšetřit (PPP, SVP apod.).

7) Dohoda o vzájemné informovanosti

Je žádoucí, aby se škola s rodiči dohodla na vzájemném informování (např. zprávy z vyšetření, apod.).

8) Třídnická hodina pro žáky

Žáci jsou informováni o rizicích agresivního chování a o výchovných opatřeních školy. TU ostatních tříd téma využijí k diskusi, informují o možnostech pomoci pro oběti a svědky šikany.

9) Mimořádná třídní schůzka (po přijetí výchovných opatření)

Rodiče jsou informováni o situaci, průběhu vyšetřování a opatřeních pro zamezení dalších potíží. Učitel má vždy na mysli ochranu oběti, přítomné seznámí s příznaky šikany a kontakty na odborné instituce. Schůzce může být přítomen odborník. Rodiče jsou ubezpečeni o kompetencích školy případ dále řešit a jsou vyzváni ke zvýšené pozornosti a ke spolupráci. Schůzky mohou proběhnout ve třídě, kde šikana vznikla, nebo také ve třídách, kde mohou nastat podobné potíže.

10) Výchovná opatření

1. domluva třídního učitele, informace rodičům
2. napomenutí a důtka třídního učitele
3. důtka ředitele

4. snížená známka z chování
5. doporučení rodičům zainteresovaných dětí vyhledat odbornou pomoc (SVP, psycholog, apod.)
6. výchovná opatření v mimořádných případech: doporučení rodičům umístit dítě do pobytového oddělení SVP
7. návrh OSPOD k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy

Program proti šikanování je součástí Školní preventivní strategie a zároveň přílohou č. 4. školního řádu.

PR aktuálně projednala dne:

Projednali a aktuálně zpracovali členové ŠPP:

Platnost od: 1. ledna 2010